

Commissie van Onderzoek Wapeninzet Hawija

Ministerie van Defensie
T.a.v. minister R.P. Brekelmans
secretariaatminister@mindef.nl

Den Haag, 2 april 2025

Geachte heer Brekelmans,

Op 27 maart jl. heeft u de Tweede Kamer geïnformeerd over het bestaan van de F-16 beelden (tweede Battle Damage Assessment) gemaakt in de ochtend van 3 juni 2015, na de aanval op Hawija. Deze beelden zijn zoals u schrijft, aangetroffen in een systeem op de vliegbasis Leeuwarden.

De Commissie van Onderzoek Wapeninzet Hawija heeft na bronnenonderzoek waarin het bestaan van de tweede BDA werd benoemd, vervolgens anderhalf jaar lang meermalen bij uw departement verzocht deze beelden aan de Commissie te overhandigen. In ons rapport staat beschreven dat uw departement uiteindelijk op 16 november 2022 aan de Commissie laat weten: *“Deze beelden zijn er niet.”* en *“Die beelden gaven geen nieuwe inzichten ten opzichte van de eerdere BDA, zijn derhalve beoordeeld als niet relevant om te bewaren en de data is de volgende dag weer overschreven.”* Wij beschrijven in het rapport dat meerdere militairen verklaren wel degelijk deze videobeelden direct na het maken van de tweede BDA te hebben gezien, ook in Den Haag.

De Commissie is uiterst onaangenaam getroffen door deze gang van zaken, omdat een cruciale bron is achtergehouden. Het doel van de Commissie was immers om een reconstructie van de feiten te maken om tot waarheidsvinding te komen over het bombardement in de industriële zone waarbij tenminste 70 burgerslachtoffers zijn gevallen.

Op maandag 31 maart jl. heeft de Commissie op het ministerie van Defensie de beelden van de tweede BDA bekeken.

De Commissie heeft kunnen constateren dat op deze opname, die overdag en bij helder weer is gemaakt, duidelijk te zien is wat de impact is geweest van de aanval op zowel de industriële zone als de naastgelegen woonwijken; de industriële zone is compleet weggevaagd, niet louter het industriecomplex waar het doelwit lag. Van de meest naastgelegen woonwijk is een deel vernietigd en zwaar beschadigd en er is schade aan de omringende woonwijken.

Op basis van deze beelden oordeelt de Commissie dat de hoofdconclusie over het gebrek aan inlichtingen en de bewuste risico's die zijn aangegaan met het bombardement ongewijzigd blijft. De Commissie scherpt evenwel verschillende overige conclusies aan:

Commissie van Onderzoek Wapeninzet Hawija

After Action Report

De Commissie concludeert in haar rapport dat het After Action Report (AAR) over burgerslachtoffers onvolledig is geweest. De detachementcommandant, zo staat beschreven, heeft in het AAR van de aanval het vermoeden van burgerslachtoffers niet opgenomen omdat zolang er geen “hard bewijs” is (hij bedoelt daarmee zichtbare doden) dat niet nodig is. Volgens hem moeten in het AAR alleen feitelijkheden worden vermeld. Ook heeft de Commissie geconstateerd dat de detachementscommandant niet op de hoogte was dat ook vermoedens van burgerslachtoffers in het AAR ingevuld hadden moeten worden. Dat vermoeden had hij wel gemeld aan de Directie Operaties in Den Haag maar dus niet vastgelegd in het AAR.

Volgens de detachementscommandant geven de beelden van deze tweede BDA evenmin de gewenste duidelijkheid. Hij verklaarde bij de Commissie dat hij niet de conclusie durft te trekken “[...] dat de woongebieden zwaar getroffen waren.”

De Commissie heeft na het zien van de beelden van de tweede BDA kunnen vaststellen dat de woonwijken wel degelijk zwaar zijn getroffen en trekt om die reden een aanvullende conclusie.

Uit de beelden blijkt dat de gebouwen in de industriële zone zijn weggevaagd. Op de beelden is ook zichtbaar dat een deel van de naastgelegen woonwijk is vernietigd en zwaar beschadigd is. Ook andere woonwijken zijn beschadigd en gebouwen zijn vernietigd. Alleen al daarom had de detachementscommandant het vermoeden van burgerslachtoffers naar waarheid in het AAR moeten invullen.

OM

In het rapport staat beschreven dat voor het OM van belang is dat het AAR alle informatie over een missie bevat. Op grond daarvan kan het OM besluiten om al dan niet tot een onderzoek over te gaan. Het AAR van Hawija komt op 29 juni 2015 bij het OM binnen. Omdat in het rapport alleen melding wordt gemaakt van aanzienlijke schade aan diverse gebouwen en burgerslachtoffers niet worden genoemd, geeft dat voor het OM op dat moment geen aanleiding tot het instellen van nader onderzoek.

De Commissie concludeert na het zien van de beelden dat, als het AAR naar waarheid was opgemaakt door de vermoedens van burgerslachtoffers op te nemen en de zichtbare schade en vernietiging van een deel van de omliggende woonwijk te noemen, het OM direct een onderzoek had ingesteld.

Intern memo aan de CDS

Na binnenkomst van het AR 15-6 onderzoeksrapport start bij het ministerie van Defensie op 22 januari 2016 een intern, niet formeel onderzoek. Dit interne, niet formele, onderzoek heeft een doorlooptijd van 5 maanden en wordt op 30 juni 2016 in de vorm van een intern memorandum aan de CDS aangeboden.

Het memo vermeldt dat uit de tweede BDA bleek “*dat er meer nevenschade was ontstaan dan verwacht als gevolg van de secondary explosions. Op basis van de tweede Nederlandse*

Commissie van Onderzoek Wapeninzet Hawija

BDA was de exacte omvang van deze nevenschade op dat moment nog niet exact duidelijk en werd deze geschat op enkele tientallen gebouwen in het industriecomplex binnen welke de VBIED-fabriek zich bevond."

De Commissie concludeert na het zien van de beelden van de tweede BDA dat het intern memorandum een onjuiste weergave geeft van de impact van de aanval en de onjuiste beschrijving van de detachementcommandant uit het AAR overneemt in plaats van zich te baseren op videobeelden van de tweede BDA. Daarom oordeelt de Commissie dat het ministerie van Defensie een onjuiste beoordeling heeft gegeven van de impact van het bombardement.

Waarheidsvinding

De motie-Belhaj, die de aanleiding vormt voor de instelling van de Commissie, wijst erop dat *'waarheidsvinding in deze casus een moeizaam proces is geweest en transparantie over burgerlachtoffers ontoereikend was'*.

In de verantwoording van het rapport staat beschreven dat de medewerking van het ministerie van Defensie aan de Commissie bij de uitvraag van documenten op verschillende momenten, bijvoorbeeld de tweede BDA en de correspondentie tussen MIVD en militaire top, te wensen overliet.

De Commissie oordeelt dat het ministerie van Defensie onvoldoende medewerking heeft verleend om op deze punten tot waarheidsvinding te komen. De Commissie oordeelt dat het ministerie van Defensie de Commissie bovendien onjuist heeft geïnformeerd over het bestaan van de tweede BDA. Of hier sprake is van bewust of onbewust handelen, kan de Commissie op zo een korte termijn niet achterhalen.

De Commissie buigt zich nog over de vraag op welke wijze deze aanvullende conclusies hun beslag krijgen in het rapport. De Commissie behoudt zich het recht voor om nog nadere conclusies te trekken, maar vindt het van belang u op dit moment vóór de technische briefing van 3 april a.s. op de hoogte te stellen van deze aangescherpte conclusies.

Extern onderzoek

U heeft aangekondigd dat u een intern en extern onderzoek laat uitvoeren naar waarom deze beelden nu pas zijn getraceerd. Het externe onderzoek schrijft u, richt zich op de vraag waarom dit videobeeld niet eerder is aangetroffen. De Commissie is van mening dat dit externe onderzoek zich niet dient te beperken tot een archiefonderzoek, maar zich ook moet buigen over de vraag wat er met de beelden is gebeurd na het maken van de tweede BDA. De Commissie acht het in ieder geval verstandig dat een instantie die dit onderzoek uitvoert de bevoegdheid heeft om een aantal betrokken militairen hierover onder ede te laten verklaren. Uiteraard kunnen daarbij de in het rapport aangehaalde verklaringen van verschillende bij de missie betrokkenen, gebruikt worden.

De Commissie is in ieder geval bereid advies te geven over uitgangspunten, randvoorwaarden en opzet van dit externe onderzoek.

Commissie van Onderzoek Wapeninzet Hawija

Tot slot nog een enkele opmerking over uw brief 'videobeelden Nederlandse wapeninzet Hawija 2-3 juni 2015' van 27 maart jl. aan de Tweede Kamer.

De Commissie adviseert en vraagt u hierbij nadrukkelijk de video gederubriceerd, openbaar aan de Tweede Kamer te tonen omdat transparantie en waarheidsvinding zo daadwerkelijk in de praktijk worden gebracht.

Daarnaast treft het de Commissie zeer dat op dit cruciale punt de waarheid niet eerder aan het licht is gekomen. Het was om die reden passend geweest als daar op in de brief van 27 maart jl. nader was ingegaan. Het gaat immers om het belang van waarheidsvinding en correcte informatievoorziening die de grondslag vormen van deze onafhankelijke Commissie van onderzoek.

Tijdens het gesprek met de Vaste Commissie voor Defensie op 27 maart jl. hebben Tweede Kamerleden de Commissie gevraagd of de conclusies van de Commissie naar aanleiding van de beelden worden aangepast. Wij hechten eraan dat u een afschrift van deze brief vóór de technische briefing van 3 april a.s. aan de Tweede Kamer zendt.

Hoogachtend, namens de Commissie van Onderzoek Wapeninzet Hawija

Winnie Sorgdrager
Voorzitter